

zeer ongunstig is, maar voor de gebruikers nog 20 pCt. ongunstiger dan voor mijn partijgenooten, er op te wijzen, dat de Mutual nauwkeurig doet onderzoeken „especially at the younger ages” en dat „particular care should be „exercised at ages more advanced”. Vreemd zeker schijnt het, dat de medici, die het vertrouwen zijner maatschappij bezitten, boven zekeren leeftijd der candidaten een minder voldoende nauwlettendheid bij hun onderzoek zouden toonen. Als men nu nog bedenkt, dat bij de Engelsche maatschappij vele feitelijke onthouders niet in hun eigen rubriek, maar in de algemeene afdeling worden opgenomen (omdat zij zich niet aan de contrôle der maatschappij willen onderwerpen), zoodat het verschil nog grooter *moest* zijn dan het *is*; dat van de 50 000 verzekerden de meerderheid eerst in den laatsten tijd uit onthouders bestaat, maar de conclusies omtrent de levenskansen steeds dezelfde waren; en daarnaast, dat het onderzoek der latere jaren verlamingsverschijnselen na matig gebruik aantoonde, waar vroeger juist alleen het tegendeel werd aangenomen, daar volgt m. i. uit een en ander dat „matigheid” een vermindering der levenskansen medebrenkt, die onthouding mist, al geef ik gaarne toe, dat de grootte der zoover aantoonbaar onschadelijke maximum-dosis er niet uit volgt.

Met het bovenstaande heb ik zeer zeker niet al uw opmerkingen beantwoord. Maar misschien is de belangstelling der lezers en zeer zeker de thans beschikbare tijd van mijzelf hier de maximale gift genaderd. Ik eindig dus.

Geloof mij gaarne.

t. t.

F. DELHEZ.

Aan Dr. M. W. PIJNAPPEL.

Geachte Collega!

De lezing van uwe beoordeeling van het boekje van DELHEZ heeft bij mij den indruk gewekt, dat een onweersproken laten der door U bij die gelegenheid geuite meeningen schadelijk kan zijn aan dezen alcoholstrijd in het algemeen, aan een juiste opvatting van de verhouding, die de geneeskunde ten opzichte van het alcoholvraagstuk inneemt en van de houding, die de geneeskundige tegenover dit vraagstuk dient aan te nemen, in het bijzonder. Daarom wil ik eenige bezwaren, die mij van gewicht schijnen, tegen het door U ingenomen standpunt aanvoeren. Gedeeltelijk over die kritiek, gedeeltelijk naar aanleiding daarvan meen ik U eenige dingen te moeten zeggen.

Ik wil beginnen met U te bekennen, dat ik door nadenken, gedachtenwisseling en literatuurstudie mij zelf nog te weinig in deze quaestie heb ingewerkt om tegenover U een geheel gevestigde overtuiging te kunnen bepleiten. Maar al heb ik nog geen vast standpunt, geen standvlak misschien, mijn inzicht heeft toch neiging zich te bewegen in een richting, die van het uwe ver afvoert. Het spreekt van zelf, dat ik hier niet principieel het alcoholvraagstuk kan of wil bespreken. Alleen voor zoover dit met de geneeskunde interfereert en dan nog alleen in die opzichten, welke Gij hebt ter sprake gebracht. Meent misschien iemand, dat ik ergens die eerstgenoemde grens overschrijd, dan verzoek ik hem te bedenken, dat dit slechts gebeurt op plaatsen, waar Gij zijt voorgegaan. De punten, waarop DELHEZ zelf U antwoorden wil, laat ik natuurlijk rusten.

In de eerste plaats dit. De door DELHEZ aangevoerde historische mededeelingen gebruikt Gij tot bevestiging der leer der ons immanente alcohol-behoefte, terwijl de Schrijver ze aanvoert om terecht het besluit er uit te trekken, dat ook de alcoholische drinkgewoonten aan schommelingen onderhevig zijn en volstrekt niet zoo onaantastbaar zijn, als men gewoonlijk aanneemt. Wij zijn in een slechtere fase gekomen, niet omdat de slemppartijen onder de beschaafden zeldzamer of beter gezegd „salonfähiger” geworden zijn, maar ondanks dat feit. De vooruitgang der techniek bij het bereiden en conserveeren dezer dranken, de uitbreiding der transportmiddelen hebben het gebruik zoo te zeggen onder het bereik van iedereen en wel ten allen tijde gebracht. En met deze generaliseering van het gebruik hield natuurlijk de schade, welke dit gebruik en het daarmee noodzakelijk (als algemeen verschijnsel natuurlijk) verbonden misbruik met zich medebrengen gelijken trel. En dat de beschaafde mensch dan tegenwoordig in dergelijke excessen niet meer vervalt, wijst dat er niet op, dat het tijd is om door ernstig en consequent handelen na te gaan of onze beschaving dan misschien niet al zoover gevorderd is, dat het axioma van de behoefte aan „een prikkel”, aan *dezen* prikkel, op zij gezet kan worden? Duizenden en millioenen toonen U toch, dat zij de behoefte aan een dergelijken centraal werkenden chemischen prikkel niet hebben en bewijzen U, dat die behoefte alleen bestaat voor wie hieraan gaandeweg gewend is. En men is hieraan gaandeweg gewend in de meeste gevallen al in een periode van zijn leven, waarin in den regel andere motieven ons handelen bepalen dan die, welke uit een klare bewustheid der in ons aanwezige behoeften af te leiden zijn. En zooals er in zoo menig individueel leven een periode komt, waarin men de kunstmatigheid der alcoholbehoefte gaat gevoelen, is het niet mogelijk, dat de menschheid, althans dat deel, dat zich in de moderne cultuur verheugt, nu phylogenetisch diezelfde fase gaat bereiken en in deze tot bezinning komt? Maar dit kan toch alleen, als de beschaafden voorgaan. En Gij, die blijkbaar den invloed van de beschaving van het individu (uw gronden daarvoor daargelaten) zoo hoog stelt, U moet het kunnen billijken, als een medicus aan zijn stand een voorste plaats in den vooruitgang dier cultuur toekennend, juist aan de vertegenwoordigers van dien stand appelleert om hierbij de handen ineen te slaan.

U zegt, dat ieder het er over eens is, dat ook een matig gebruik onnoodig is. Maar is deze overtuiging werkelijk zoo algemeen en vast onder ons medici? Maar dit zij zoo. Intusschen zijn wij als geneeskundigen er daarmee niet af. Wij hebben geholpen om die dwaling in de menschheid te bevestigen, is het onbillijk, dat wij van ons zelf vorderen die dwaling uit te roeien? „Die Medicin hat den Alkohol als angebliches Heilmittel in „einer Weise miszbraucht, die das Volk täuschen muszte. Wir leugnen „nicht, dasz bei gewissen Krankheitsfällen etwas Alkohol vorübergehend „nützen kann. Dagegen protestiren wir mit aller Energie gegen die ärztliche Verschreibung von Alkohol als einem angeblichen Kräftigungsmittel „für längere Zeit, in täglicher Dose oder gar Jahre lang, sogar bei Kindern. „Diese ärztliche Anwendung des Alkohols ist in hohem Masze verderblich. „Sie schafft eine Gewohnheit und täuscht das Volk” (FOREL, *Bewährte Mittel*

enz., S. 3). Denken wij in dit verband nog eens aan de bekende aanbeveling van het Stout. Ik heb tegen deze aanbeveling een groot bezwaar. Als 700 collega's verklaren „Stout bevelen wij aan wegens zijn versterkende eigenschappen” dan bevestigt men daarmede den volkswaan van de versterkende eigenschappen van alcoholische dranken in het algemeen. Ik geloof, d geneeskunde moet juist den anderen weg uit. U weet, dat de geheehonthouders zich houden buiten de quaestie van het gebruik van alcoholische dranken voor geneeskundige en ritueele doeleinden. Dat kunnen ze doen en moeten ze doen eenvoudig om taktische redenen. Maar de geneeskunde moet mijns inziens verder gaan. Het is de quaestie niet of alcohol in bepaalde gevallen een bruikbaar geneesmiddel is, het is de quaestie of het een onontbeerlijk, een niet door iets anders substitueerbaar middel is. Aan deze quaestie kan de geneeskunde eerst met vrucht gaan, als zij vrij geworden is van den ban der suggestie, die het vormen van een zeker oordeel in een dergelijk moeilijk therapeutisch probleem in den weg staat. Bleek metterdaad dat de alcohol door andere stoffen volledig vervangen kon worden, dan zou het een voldoen zijn aan onze schuld tegenover de maatschappij het ook buiten de medicijnkast te houden. Dat is voor meer dan een halve eeuw door SEWALL en anderen al betoogd. En hoeveel collega's is het niet onbekend, dat er nu bijna een kwart eeuw een „London Temperance Hospital” bestaat om in dien zin te getuigen? DELHEZ (*Alcohol als geneesmiddel*, Sluit Schiedam! 3de Jaargang, n°. 10) wijst er terecht op, dat naarmate de medicus zich zelf meer van alcoholische dranken onthoudt, het aantal gevallen, waarin juist *dit* middel zijns inziens noodig is, steeds kleiner zal worden.

Ik kom nu aan uw argument van de circusmensen. Dat hieraan waarde mag toegekend worden, kan ik niet toegeven. Het geldt hier toch betrekkelijk kort durende krachtsinspanningen en het komt hier naast spierinspanning vooral op durven aan, zoodat het begrijpelijk wordt, dat de artiste van wie U spreekt, haar toevlucht nam tot wat moedwater. Bovendien meen ik, dat in de heele wereld der circusmensen het geloof aan den gunstigen invloed van alcoholische dranken zeer vast zit. Hieruit en uit het er aan gewend zijn is een suggestieve werking voldoende te verklaren.

De geheehonthouders zien er niet beter uit, van hun meerdere werkkraft blijkt niets. Dat U daarvan nooit iets gebleken is, geloof ik gaarne. Ze kunnen er op straat niet uitgepikt worden. En al onthouden we ons van alcohol „was nie im Gehirn, nicht einmal als Anlage dar war, können wir „natürlich nicht machen” (FOREL, l. c. p. 8). Maar bedenk verder dit: op elk nieuw denkbeeld staat allereerst meer een laag voor een deel bestaande uit neuropathen. Vooral bij de sterk op den voorgrond tredende en hierop vestigt zich het eerst uw aandacht, vindt men deze. Maar bovendien, ook de onthouder heeft toch nog de vele andere ziekten, die zijn werkkraft verlammen, heeft toch ook zijn deel aan het leed, dat hem neerbuigt. In dit opzicht neme men eenvoudig akte van het feit, dat elk onthouder als zijn persoonlijke ervaring U met O. LANG (*Alkoholgenusz und Verbrechen*, p. 32) verklaren zal „die Abstinenz ist kein Opfer sondern ein „Gewinn” — ook voor werkkraft en gezondheid.

„De verwijzing naar de loodintoxicatie kan toch wel niet anders dan een „*lapsus* zijn”, zegt Gij. Mij dunkt, dit is volstrekt niet het geval. Ik onderstel, dat DELHEZ hierbij gedacht heeft aan het opstel van STRÜMPPELL, waarin deze de analogie in de verschijnselen der chronische loodintoxicatie en der chronische alcoholvergiftiging uitvoerig uiteenzet. Of de alcohol zelf spoorloos verdwijnt, wat doet er dat toe? De verandering, die hij te voorschijn roept, is er toch even goed en hoe meer de histologische techniek vordert (men denke aan de resultaten der verbeteringen in de kleurings- en fixeeringstechniek der gangliëncellen) des te meer komen wij wel niet den alcohol, maar juist zijn spoor op het spoor.

Bij de misdadenquaestie denk ik, dat U een *lapsus calami* gepasseerd is. U schrijft dat „juist de matige gebruikers het grootste aantal veroordeelden leverden”. Uit uw volgenden zin, zou men op kunnen maken dat U „matige gebruiker” en „gelegenheidsdrinker” voor hetzelfde houdt. Maar dit is zeker uw bedoeling niet geweest. Waarom gaan wij doctoren telken jare feest vieren zonder eenige vrees om door onmatigheid tot moord en doodslag te komen? Ik antwoord U daarop dit: die vrees heeft ook de meest onbeschaafde niet en vervallen ook de beschaafden op zulke feesten niet tot dingen, die vergelijkbaar zijn met de delicten, waartoe de onbeschaafde komt. Vele collega's — allen van geheelonthouding geheel onverdacht — heb ik hoor zeggen, dat onze feesten door het alcoholgebruik zeer lijden. Maar dit is een teere quaestie. Ik wil er niets meer van zeggen. Het heeft ook geen algemeen belang. Het zij dan bij ons zoo goed. Maar elders is het anders. Denk aan het Internationale Congres in Berlijn. En daar kwam toch de el te (cijfers bij FOREL, *die Trinksitten* enz.). Een collega, die den strijd tegen den alcohol, zooals die nu gevoerd wordt, vrij wel een dwaasheid vond, vertelde mij, dat in zijn jeugd in de streek, waar hij geboren en getogen was, ongeveer elk medicus potator was. En dat vond hij volstrekt niet onnatuurlijk. „'s Nachts er op uit, „een rijtuig konden ze niet houden” enz. Ik neem natuurlijk aan, dat dergelijke toestanden bij ons te lande niet meer bestaan. Maar dit deel onzer kunstbroeders komt toch niet in Berlijn? Dat het echter niet overal zoo is, blijkt uit een mededeeling van SMITH (Marbach) (25. Vers. des Südwestd. psych. Vereins in Karlsruhe, 11 u. 12 Nov. 1893, *Neurol. Centralblatt* 1894, p. 92). Onder de 1500 aanvragen tot plaatsing in zijn dronkaardsasyl waren er 436 van geneeskundigen. Het is geen wonder dat zoo iemand „sich in scharfer Weise „gegen die Aerzte wendet, die ohne die Alkoholfrage mehr wie dem Namen „nach zu kennen, von der Bierbank aus dieselbe discreditiren und verlangt, „daz die Aerzte mit gutem Beispiel vorangehen und sich abstinent halten „sollen, weil sie allein die wissenschaftliche Autorität haben einer Anti-„alkoholbewegung Boden zu verschaffen”.

We moeten het dus als een gelukkig feit begroeten, dat de alcoholstrijd onder de geneeskundigen in de laatste jaren meer en meer aanhangers wint. De „Medical Temperance Society” telde in 1892 al 400 leden (abstainers) en de „Medical Temperance Journal” en de „Medical Pioneer” getuigen van hun arbeid. De „Verein abstinenter Aerzte des Deutschen Sprachgebietes” verheugt zich in bloei, trad met haar tentoonstelling „alkoholfreier Ersatz-„getränke” op de laatste Naturforscher- und Aerzteversammlung (Frankfurt a/M.) op en telt onder haar leden veel namen van goeden klank.

Ten slotte nog uw anecdote. Ook deze kan ik U niet laten. In het algemeen niet, omdat er meer overtuigend effect aan ten deel valt, dan in verhouding is met de waarde als overtuigingsmiddel, die wij veilig op nul kunnen stellen. Als didactisch middel laat ik het gelden, maar dan aan het eind Uwer redeneering als Gij door goede gronden de juistheid Uwer overtuiging bewezen hebt. Maar in het bijzonder zijn zij in deze zaak achterwege te laten. De strijd tegen de matigheidsbeweging is in Amerika goed georganiseerd en in dien strijd is de anecdote een niet onbelangrijk middel. Speciaal over de verbodsstaten zijn ze vrij wel even ontelbaar als volgens de Genestet over de dominee's. Een drankbestrijder (tevens ijverig publicist) vertelde mij, dat hij zich nooit op Amerikaansche toestanden beriep. De cultuurverhoudingen zijn daar in vele opzichten zoo heel anders, dat het oordeel zeer moeilijk is. Een goed voorbeeld, dunkt mij. Vergun mij daarom U te zeggen, dat het naar mijn meening voor den medicus bezwaarlijk aangaat om op zoo lossen grond den bestrijders van den alcohol, dien wij in nauw oorzakelijk verband brengen met ziekte, misdaad en leed, uit naam der eerlijkheid en waarheidsliefde een pluim van de muts te nemen. Werkelijk, dergelijke verhalen blijven het best *ἀνεκδοτα*.

Ik had voor het boekje van DELHEZ in het hoofdorgaan der Nederlandsche geneeskundigen een andere beoordeeling verwacht, dan haar van U is ten deel gevallen. Mij dunkt, U hebt wel uit het oog verloren, dat het niet voor geneeskundigen geschreven is, al beveel ik ook aan hen de lezing dringend aan. Het is een warm, moedig pleidooi. En al mag misschien een enkel Germanisme er in te vinden zijn, voor zoover ik daar over oordeelen kan, is het uitstekend gestyleerd en kan menig onzer in dat opzicht bij DELHEZ ter school gaan. Met behoud van het wetenschappelijke van den inhoud is het hem gelukt ook voor den eenvoudigste begrijpelijk te worden. Daarbij heeft hij zich weten te wachten voor gezwollen uitdrukkingen, waartoe het onderwerp wel eens kan verleiden. In dien eenvoud is hij welsprekend en geen wonder, want uit dat boekje spreekt een hart, een pectus quod disertum fecit.

Waarde Collega. In een necrologie, ik meen van LIEBERKÜHN, herinner ik mij gelezen te hebben „Nichts war ihm widriger als Polemik” en COHNHEIM (Noch einmal die Keratitis, *Gesamm. Abhand.* p.401) beroemt er zich op zich buiten alle twistgeschrijf gehouden te hebben. Gaarne had ook ik mij hiervan onthouden. Ditmaal meende ik mij echter niet te mogen onttrekken. In den vorm heb ik naar mijn beste krachten getracht alles te vermijden, wat U rechtmatig zou kunnen hinderen. Mocht mij dit niet gelukt zijn, neem dan den wil voor de daad en aanvaard met de betuiging mijner collegiale hoogachting nogmaals de verzekering, dat dit toch mijn ernstig streven is geweest.

Meerenberg,
18 Oct. 1896.

Uw. dw.
G. C. VAN WALSEM.

